

Gradivo

1.04 strokovni članek

UDK 930(497.4):339.138"1933"
prejeto: 30. 9. 2004

Aleš Gabrič

dr. zgodovinskih znanosti, Inštitut za novejšo zgodovino, Kongresni trg 1, SI-1000 Ljubljana

Reklamni prospekt Kronike iz leta 1933

V iskanju starejših in cenejših knjig človeka pot vsakega toliko časa zanese v antikvariat, kjer si ogleda novosti; te v antikvariatu običajno seveda niso nove, temveč so lahko tudi zelo stare. Pred nekaj tedni me je tako v Antikvariatu Glavan v podhodu Maximarketa v Ljubljani čakalo prijetno presenečenje. Lastnik antikvariata in vrli zbiralec gradiva o antikvariatih na Slovenskem Rok Glavan mi je namreč kot uredniku Kronike podaril reklamni listič, s kakršnim so pred 71 leti pričeli zbirati naročnike za revijo, ki so jo začeli izdajati pred sedmimi desetletji. Gre seveda za Kroniko, predvojno prednico naše revije.

V pogovoru z nekaterimi kolegi, ki Kroniko spremljajo ali pri njej sodelujejo že dosti dlje, kot to počnem sam, sem spoznal, da nihče ne ve, da bi kdaj za kakšno zgodovinarsko revijo že vnaprej izvedli tako široko zasnovano reklamno akcijo za pridobivanje (bodočih) naročnikov, zato je vsekar vredno, da temu primeru posvetimo nekaj odstavkov.

Reklamni listič¹ je (bil) velik 30,7 X 23,5 cm in je prepognjen na polovico, tako da gre pravzaprav za reklamo na štirih straneh 15,3 X 23,5 cm. Zakaj je v oklepaju tisti bil? Zato ker se je nam neznani prejemnik tega lističa očitno odzval vabilu uprave revije Kronika na prednaročilo in odrezal približno polovico drugega lista (oziroma četrtino celotnega prospekta), kamor je moral zabeležiti svoje podatke, in ga vrnil na naslov uredništva. Prvo stran reklamnega lističa si lahko ogledamo na tokratni naslovnici Kronike. Večino strani zaseda podoba

ljubljskega Mestnega trga okoli Robbovega vodnjaka, pod njo je napis Kronika, na desni pa citat Ivan Cankarja: "Vse blagoslove tebi, Ljubljana! Večja in lepša mesta so na svetu – ali vendar ni ti enakega pod nebom! Pozdravljena ti, kraljica veselja, ti mati vseh sladkosti, ti botrica prešernih ur! Prav na sredo vseh nadlog te je postavila nebeška modrost, luč v temó, zeleno trato na puštinjo!"

Gre za navedbo iz povesti Kurent, prvič objavljene leta 1909 pri Cankarjevem založniku in mecenu Lavoslavu Schwentnerju. V njej je Cankar skozi oči Kurenta – popotnika opisal krizo v slovenskih krajih v pretežno pesimističnih tonih, a mednje – tako kot v primeru prvega vtisa, ki ga dobi popotnik v Ljubljani – vstavil tudi bolj vedre, optimistične vizije.²

Na drugi oziroma levi notranji strani raztegnjenega lističa je objavljen pozdrav takratnega ljubljanskega župana dr. Dinka Puca, kajti Kronika je začela izhajati kot Kronika mestne občine ljubljanske in je nato v tretji številki prvega letnika, leta 1934, spremenila ime v Kronika slovenskih mest. V pozdravu in pozivu na prednaročilo revije je Puc zapisal:

Zgodovina slehernega mesta je vedno najtesneje povezana z življenjem, snovanjem in usodo posameznega meščana. V splošnem razvoju in porastu celotne mestne podobe se zrcali prizadevanje nešteti mož, ki so z neugnano dejavnostjo

¹ Original hrani avtor prispevka.

² Navedba zadnjič objavljena v zbirki Slovenska klasika, ki jo pri DZS ureja, izbira besedila in piše spremne besede Iztok Ilich. *Ivan Cankar: III. knjiga*. Ljubljana: DZS, 2001, str. 377.

V Ljubljani, datum poštnega pečata.

Vaše blagorodje!

Zgodovina slehernega mesta je vedno najtesneje povezana z življenjem, snovanjem in usodo posameznega meščana. V splošnem razvoju in porastu celotne mestne podobe se zrcali prizadevanje neštetihi mož, ki so z neugnano dejavnostjo gradili stavbo svojega mesta, pred katero v poznejših časih tako rad postoji daljni tujec, v katero se tako rad zamisli ponosni domačin.

Vse to delo naših prednikov hočemo oživiti, vse to delo naših sodobnikov ohraniti, obenem pa pokazati na današnje potrebe, na čas in razmere, zapisati vesele in žalostne dogodke, polagati svoje račune ter tako zapustiti naši mladini in bodočim generacijam svetel spomin, ki naj jim bo vodnik v požrtvovalnem delu in plamen ljubezni do našega mesta.

Trgovec in obrtnik, uradnik in delavec, vsaka še tako skromna družinica je sestavni del naše velike celote. Da pa ustvarimo tisto rodovitno sožitje meščana z mestom, ki je potrebno za dosego čim večjega napredka, je važno, da tudi meščan ali deželan vedno vé, kaj je storila občina in kaj hoče še storiti. Zato Vas vljudno vabim, da se tudi Vi naročite na našo revijo, na »Kroniko«, na revijo mestne občine ljubljanske.

S pozdravom

Dr. Dinko Puc, s. r.
župan ljubljanski.

Kakšna bo »Kronika«?

»Kronika«, revija mestne občine ljubljanske, bo izhajala štirikrat na leto na približno 120 straneh v eni številki, tiskana na najboljšem papirju velike kvartne oblike. Poleg številnih ilustracij med besedilom jo bodo krasile slike v bakrotisku in večbarvne umetniške priloge. Vsebina, delo naših najuglednejših znanstvenikov, književnikov, slikarjev, glasbenikov in arhitektov, bo prav tako kakor vsakega meščana zanimala tudi slehernega deželana, kateremu je razvoj rodne kraja pri srcu.

Današnje pismo, ki Vam ga pošiljamo, je za nas velikega pomena. Mi računimo z Vami, vendar Vas vljudno prosimo: Ako se iz kakršnegakoli vzroka ne želite naročiti na »Kroniko«, tedaj oddajte to vabilo prijatelju, ki ga morda ni prejel. Za to dobro delo se Vam že vnaprej zahvaljujemo.

Z odličnim spoštovanjem

Uprava revije »Kronike«.

Ljubljana, 1. januarja 1934.

Prosimo, odrežite!

Druga in tretja stran reklamnega prospekta

gradili stavbo svojega mesta, pred katero v poznejših časih tako rad postoji daljni tujec, v katero se tako rad zamisli ponosni domačin.

Vse to delo naših prednikov hočemo oživiti, vse to delo naših sodobnikov ohraniti, obenem pa pokazati na današnje potrebe, na čas in razmere, zapisati vesele in žalostne dogodke, polagati svoje račune ter tako zapustiti naši mladini in bodočim generacijam svetel spomin, ki naj jim bo vodnik v požrtvovalnem delu in plamen ljubezni do našega mesta.

Trgovec in obrtnik, uradnik in delavec, vsaka še tako skromna družinica je sestavni del naše velike celote. Da pa ustvarimo tisto rodovitno sožitje meščana z mestom, ki je potrebno za dosego čim večjega napredka, je važno, da tudi meščan ali deželan vedno vé, kaj je storila občina in kaj hoče še storiti. Zato Vas vljudno vabim, da se tudi Vi naročite na našo revijo, na »Kroniko«, na revijo mestne občine ljubljanske.

Na tretji strani lističa je objavljeno sporočilo Uprave revije »Kronika« o tem, »Kakšna bo »Kronika«:

»Kronika«, revija mestne občine ljubljanske, bo izhajala štirikrat na leto na približno 120 straneh v eni številki, tiskana na najboljšem papirju velike kvartne oblike. Poleg številnih ilustracij med besedilom jo bodo krasile slike v bakrotisku in večbarvne umetniške priloge. Vsebina, delo naših najuglednejših znanstvenikov, književnikov, slikarjev, glasbenikov in arhitektov, bo prav tako kakor vsakega meščana zanimala tudi slehernega deželana, kateremu je razvoj rodne kraja pri srcu.

Današnje pismo, ki Vam ga pošiljamo, je za nas velikega pomena. Mi računamo z Vami, vendar Vas vljudno prosimo: Ako se iz kakršnegakoli vzroka ne želite naročiti na »Kroniko«, tedaj oddajte to vabilo prijatelju, ki ga morda ni prejel. Za to dobro delo se Vam že vnaprej zahvaljujemo.

Iz besed župana Puca in uredništva revije je že razvidna razlika, ki predvojno Kroniko loči od njene (naše) povojne naslednice. Medtem ko je danes Kronika (zgolj) zgodovinarski znanstveni časopis, je tedaj seznanjala bralce tudi z aktualnimi dogodki, ki naj bi se po mnenju njenega uredništva zapisali v zgodovino, in z objavami nekaterih načrtov spreminjanja kulturne podobe mesta. Zaradi objavljanja odličnega izbora slikovnega gradiva, med temi tudi barvnega, je predvojna Kronika še danes lahko bogat ilustrativni vir tako za čas, ki ga opisujejo prispevki, kot za čas izhajanja Kronike. Naj kot primer navedem le prispevek Boža Borštnika iz prvega letnika revije, v katerem je pisal o septembrskih dogodkih leta 1908 v Ljubljani, ko sta v demonstracijah Slovencev pod streli nemškega vojaštva padla Rudolf Lunder in Ivan Adamič. Članek je ilustriran s barvno reprodukcijo slike Ivana Vavpotiča, s fotografijami iz leta 1908 in s fotografijami proslave 25-letnice dogodka, ko so pred ljubljansko stolnico odkrili spomenik padlim žrtvam dogodkov pred četrto stoletja.³

³ Božo Borštnik: Ob 25 letnici septembrskih dogodkov. *Kronika mestne občine ljubljanske*, I, št. 1, 1. januarja 1934, str. 52-57.

Razlika od časov, ko je uredništvo zbiralo naročnike za izid prvega letnika revije, in med današnjimi dnevi je tudi v številu letnih števil. Kronika je pred 2. svetovno vojno izhajala štirikrat letno, medtem ko jo v sedanjem času dobite bralci v roke trikrat na leto. Pri drugih načelih, velikem formatu, vsaj 120 straneh na številko (sprva je bila Kronika tanjša) in boljšem papirju pa ostaja tudi sedanje uredništvo zvesto načelom, postavljenim pred oddaljenimi sedmimi desetletji.

Na zadnji, četrti strani reklamnega lističa je uredništvo Kronike objavilo še navodila tistim, ki bi želeli prejemati Kroniko zastoj (ti so morali zbrati pet novih naročnikov in prijavnico z njihovimi podpisi dostaviti uredništvu) ali ki bi želeli postati poverjeniki Kronike (tem so obljubili, da jih bodo seznanili z njihovimi dolžnostmi kasneje). Na reklamnem lističu člani uredništva Kronike niso bili navedeni. Iz prvih števil Kronike pa izvemo, da je bil za izdajateljico in uredništvo odgovoren mestni arhivar Lojze Slanovec, po "razširitvi" Kronike iz okvira mestne občine ljubljanske na slovenska mesta pa je konec prvega letnika Kronika dočkala z uredniškim odborom v sestavi: župan dr. Dinko Puc, podpredsednik mesta Ljubljane prof. Evgen Jarc, konservator Narodnega muzeja dr. France Stele in mestni arhivar Lojze Slanovec. Sodelavci iz krajevnih uredništev pa so bili iz Maribora banovinski arhivar prof. Franjo Baš, iz Celja prof. Janko Orožen, iz Ptuja dr. Alojz Remec, iz Kranja dr. Josip Žontar in iz Novega mesta dr. Lojze Turk.

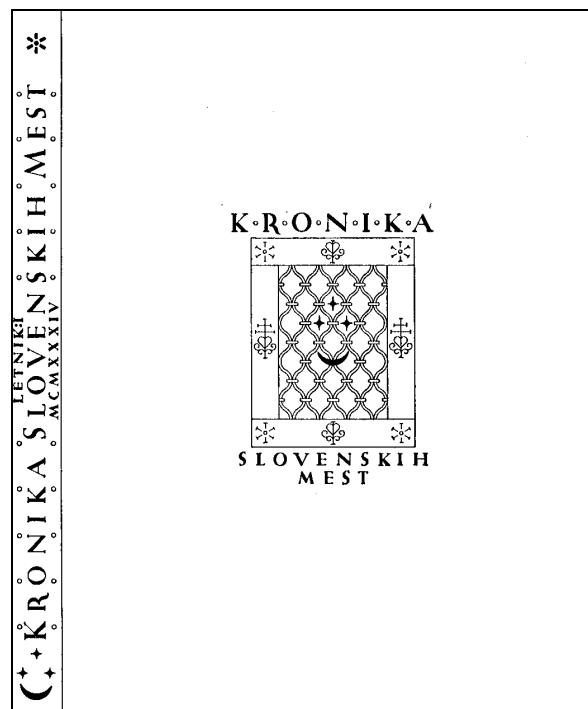
<p>Ali hočete »Kroniko« zastoj ?</p>	<p>Marsikdo bi se dandanes rad naročil na revijo, pa morda ne zmore tudi še tako majhne naročnine. Prosimo, zberite v krogu svojih prijateljev in znancev 5 naročnikov, vpišite jih na naročilnico na sprednji strani in jim jo dajte v podpis. Potem Vam bomo pošiljali vse leto »Kroniko« zastoj!</p>
<p>Ali hočete postati naš poverjenik ?</p>	<p>Ako pa hočete postati naš stalni poverjenik, Vas za Vaše prizadevanje nagradimo v denarju. V tem slučaju blagovolite čez naročilnico, kjer je prostor za naročnike, napisati: Postati hočem Vaš poverjenik, nakar Vam pošljemo natančnejša pojasnila.</p>
<p>Z odličnim spoštovanjem</p> <p>Uprava revije »Kronike«.</p>	

Četrta stran reklamnega prospekta

Vsekakor je imela Kronika sprva močno oporo tudi v oblastnih strukturah, najprej v mestni občini ljubljanski in nato še v drugih slovenskih mestnih občinah. Toda kljub temu moramo priznati, da so se znala tedaj uredništva bistveno bolj potruditi za odmevnost svojih revij in za dvig števila naroč-

nikov kot danes; dokaz za to nam je tudi prikupen reklamni prospekt, ki ga tokrat objavljamo na naslovni strani. Dandanašnji pa je najlažje – in na žalost je precejšnjemu delu ljudi v številnih uredniških odborih to prišlo že v navado – ne storiti ničesar in tarnati, da država ne prispeva dovolj visokih subvencij za izdajateljsko dejavnost. Lastnega vložka v obliki okrepljenega dela in novih idej pa je bolj malo.

Prva številka revije je datirana s 1. januarjem 1934, predgovor novi reviji pa je ob "petnajstletnici osvobojenja", kot je poimenoval 1. december 1933, prispeval ljubljanski župan Dinko Puc.⁴ Kakšen je bil odziv prejemnikov reklame na naročilo nove revije, ne moremo soditi, saj Kronika ni objavljala podatkov o nakladi ali številu naročnikov. Nekaj posrednih podatkov pa nam kaže, da odziv na naročniško akcijo vsekakor ni bil majhen. Na izvodu prve številke prvega letnika (ki ga hranim) je namreč na desni strani pod glavo revije pripisano "druga izdaja", iz česar bi lahko sklepali, da je vpis naročnikov presegel pričakovanja uredništva, če so morali prvo številko dotisniti. Poleg tega je že v drugi številki uprava revije razpisala natečaj "za najboljši osnutek originalnih platnic za prvi letnik revije. Osnutek mora biti prirejen za vezavo v platnu in polusnju v formatu revije. Osnutek, ki

*Nagrajeni osnutek platnic arh. Nika Bežka
(Kronika slovenskih mest, I, 1934, št. 4, str. 348)*

⁴ *Kronika mestne občine ljubljanske, I, št. 1, 1. januarja 1934, str. 1.*

Do spremembe podnaslova Kronike je prišlo v 3. številki prvega letnika

bo izbran in nagrajen, se bo uporabljal tudi za nadaljnje letnike revije.⁵ Razsodišče je ocenilo, da je najboljši osnutek poslal arhitekt Niko Bežek. Naročniki so lahko pri upravi naročili platnice v platnu ali polusnju, uredništvo pa je tudi predlagalo, da bi bilo najbolje, če bi naročniki poslali vse štiri številke na njihov naslov, da bi vezavo opravili v njihovi knjigovoznici.⁶ Predvidevamo lahko, da se uredništvo ob premajhnem številu naročnikov nikakor ne bi lotilo tako zasnovane akcije, katere rezultat je bil, da še danes najdemo predvojne letnike Kronik v različnih knjižnicah ali antikvariatih vezane v enaki vezavi.

Dolgoletni bralci in poznavalci predvojnih letnikov Kronike so morda ob pogledu na tokratno naslovnico pomislili, da gre za objavo naslovnice prvega letnika Kronike, kar pa ne drži. Resda je bila podoba z reklamnega prospekta (oziroma s

tokratne naslovnice Kronike) objavljena tudi na naslovnica prvega letnika Kronike leta 1934, toda sliki se razlikujeta po barvnih odtenkih, saj so slike na naslovnica Kronike bolj žive. Medtem ko je barva podloge na reklamnem prospektu, na katerem je napis Kronika, in Cankarjevega citata temno modra, je na naslovnica Kronike nekoliko bolj zelenkasta. Robbov vodnjak in stolnica, ki sta na reklamnem lističu bolj marelično oranžni, na naslovnica Kronike izžarevata v živo rumeni barvi. Tudi osebe okoli vodnjaka so na naslovnica v bolj izrazitih svetlih odtenkih.

Slika s tokratne naslovnice pa je spomin na čase, ko je uredništvo Kronike v nastajanju ob manjši konkurenci lokalnih revij in zbornikov ter drugih medijev računalo, da lahko reklamne akcije, na kakršne danes niti ne pomislimo, pritegnejo pozornost možnih naročnikov.

⁵ *Kronika mestne občine ljubljanske*, I, št. 2, april 1934, str. 160.

⁶ *Kronika slovenskih mest*, I, št. 4, december 1934, str. 348.